

УДК 930.25(71):006–047.29

Платон Стоян,

аспірант Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

КАНАДСЬКИЙ ДОСВІД МІЖНАРОДНОЇ ДЕСКРИПТИВНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ АРХІВНОГО ОПИСУ ДЛЯ КОРПОРАТИВНОЇ МЕРЕЖІ: РОЗВИТОК І СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ

Розглянуто розвиток уніфікації та стандартизації архівного опису в Канаді у 80-х – 90-х років ХХ ст. Зроблений порівняльний аналіз принципів і підходів у Канаді, США і Великій Британії. Розглянуто Загальний міжнародний стандарт архівного опису та Міжнародний стандарт для створення архівних авторитетних записів для організацій, осіб і сімей.

Ключові слова: архівна справа Канади, електронні ресурси архівної справи, стандартизація архівного опису, міжнародні дескриптивні архівні стандарти.

Розвиток міжнародної архівної стандартизації у 80–90-х роках ХХ ст. пройшов складний шлях узгодження принципів і правил опису архівних документів, груп, колекцій, фондів, сумісних на міжнародному рівні для створення корпоративної електронної мережі провідних англomовних країн, у тому числі й Канади. Вона взяла на себе основну роботу з уніфікації архівного описування і пройшла тривалий час діяльності архівних робочих груп, створених Канадською радою архівів та Асоціацією архівістів Канади. Дескриптивні стандарти основи будь-яких проєктів створення корпоративних електронних каталогів і баз даних проходять тривалий шлях узгодження.

Архівні стандарти було прийнято наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Основними стандартами, прийнятими для опису архівних документів, стали ISAD (G) (Загальний міжнародний стандарт архівного описування) [1] та ISAAR (CPF) (Міжнародний стандарт для створення архівних авторитетних записів для організацій, осіб та сімей) [2]. Остання версія ISAD (G) була прийнята в 2008 р.

Значною допомогою стало те, що до цього часу вже були створені основні бібліографічні стандарти та формати обміну, що дало можливість архівістам під час розробки враховувати попередній досвід. Для забезпечення стандартизованого обміну записами між архів-

ними каталогами призначений формат метаданих для архівного опису EAD (Encoded Archival Description), що забезпечує функції аналогічні MARC-формату для бібліографічних записів [3]. Цей формат передбачає у кодованих даних забезпечення сумісності з бібліографічним стандартом MARC 21 [4].

Хоча стандарт став обов'язковим для членів корпоративної мережі, у тому числі США, Великої Британії, Канади, Австралії, Голландії та ін., він урахував і деякі специфічні особливості досвіду розробки та представлення інформації. Архівісти цих країн взяли активну участь у розробці та впровадженні стандартів.

Досвід стандартизації архівного опису є важливим для українських архівістів та документалістів, однак й сьогодні він не став об'єктом наукового дослідження. Певне його висвітлення здійснилося під час перекладів документів робочих груп, здійснених Л. Дубровіною та Л. Шаріповою, які було розміщено у виданні «Національна архівна інформаційна система “Архівна та рукописна україніка” і комп'ютеризація архівної справи в Україні» (Вип. 1, 1996). Серед цих документів було опубліковано переклад методичної праці С. Хенсена «Архіви, особові фонди та рукописні зібрання: До правил уніфікованої каталогізації архівних та рукописних документів» (1989) (*Hensen, Steven. L. Archives, Personal Papers and Manuscripts. – Washinton: LC, 1989*), виданої у Вашингтоні Бібліотекою Конгресу США [5]. Крім того, ними був зроблений переклад ще одного методичного документа під егідою Секретаріату Комісії МРА зі стандартів опису «Принципи архівного опису (перший перероблений варіант)», виданий у Мадриді (Іспанія) в 1992 р. [6], а також зарубіжна анотована бібліографія з питань уніфікації та стандартизації архівної каталогізації [7].

Крім того, необхідно послатися й на переклад, зроблений Г. Папакіним, видання Загального міжнародного стандарту архівного опису ISAD (G) (1999), схваленого Комітетом з дескриптивних стандартів Міжнародної ради архівів (ICA) на нараді в Стокгольмі (Швеція) 19–22 вересня 1999 р. [8].

Разом з тим, хоча стандарт ISAD (G) був перекладений, його застосування не знайшло значного поширення в Україні. Тому в статті поставлена мета оприлюднення цього досвіду та розкриття особливостей урахування традиційних підходів різних систем опису під час стандартизації, що можуть слугувати прикладом для вітчизняної стандартизації.

Особливістю канадського досвіду розробки архівного стандарту в порівнянні із США та Великою Британією було те, що розбудова

автоматизації архівної системи Канади вирішувалась і фінансувалась на загальнодержавному рівні за підтримки головної національної архівної установи Canadian Council of Archives (CCA) [9] та Асоціації архівістів Канади (Association of Canadian Archivists, ACA) [10]. У Канаді для розробки і впровадження архівних стандартів і програмного забезпечення було створено Комітет планування описових стандартів (Planning Committee on Descriptive Standards, PCDS) з метою координації розробки описових стандартів для архівної справи Канади і правил архівного опису (Rules for Archival Description, RAD), які вперше були опубліковані в 1990 р. [11].

Системний аналіз стану розвитку канадських архівних програм з початку 70-х років ХХ ст. було здійснено в 1983–1985 рр. в опублікованому звіті Канадської робочої групи зі стандартизації архівного опису, яка розпочала уніфікацію архівного опису, де зазначено, що відсутність описових стандартів серйозно перешкоджає створенню інформаційної архівної системи на національному рівні [12].

У листопаді 1983 р. Бюро канадських архівістів (Bureau of Canadian Archivists, BCA) отримало кошти на робочу групу для аналізу питань розробки архівного дескриптивного стандарту і вироблення комплексу пропозицій щодо усунення існуючих недоліків у цій справі. Результати роботи групи були опубліковані в грудні 1985 р. На основі рекомендацій робочої групи було створено Комітет планування описових стандартів (Planning Committee on Descriptive Standards, PCDS) для планування та координації розвитку описових стандартів для архівної справи Канади.

Перше засідання комітету відбулося на початку 1987 р. У його склад входять по два представники від Асоціації архівістів Квебеку (Association des archivistes du Quйbec, AAQ) та Асоціації канадських архівістів (Association of Canadian Archivists, ACA), генеральний секретар Бюро канадських архівістів (Bureau of Canadian Archivists, BCA) і спостерігач із Національного архіву Канади (National Archives of Canada, NAC) [13].

Фактичне освоєння правил відбувається в кількох робочих групах, призначених Комітетом з планування, які були зосереджені на описі на рівні фонду та описі конкретних класів матеріалів: текстові записи, графічні матеріали, архітектурні креслення, рухомі зображення, звукозаписи, картографічні матеріали, комп'ютерні файли, мікроформи тощо.

Є ряд фундаментальних відмінностей між канадським й американським підходами, які відображені в стандартах на сучасній стадії

розробки цих двох країн, і це надалі буде впливати на майбутні зусилля, спрямовані на міжнародне співробітництво.

По-перше, канадці базують свою роботу на централізованому виробленні загальних положень на основі аналізу існуючої практики. Деякі описали цей підхід як «зверху – вниз» і протиставляють його підходу «знизу – вгору», прийнятому в проектах США, де головна ініціатива належить кінцевим користувачам і загальні принципи виробляються за системним аналізом їхніх пропозицій.

Друга відмінність полягає в обмеженні застосування правил канадського архівного опису та оприлюднення до завершення процесів розміщення документів і надання доступу до них.

Інша відмінність у тому, що правила, які розробляються в Канаді, не прив'язані до конкретних форматів. Архівісти у США в процесі розробки архівного стандарту зосередили значні зусилля для розробки стандартів для дуже конкретних програмних продуктів – на базі формату USMARC AMC (Archival and Manuscripts Control). На відміну від цього у Канаді було вирішено розробити правила для елементів даних, які можна використовувати в будь-яких системах автоматизації. Правила призначені лише для визначення змісту різних елементів даних, які можуть бути використані в архівному описі.

Отже, головною відмінністю підходів США й Канади, було розходження у тому, що канадське рішення базувалась на принципі: «Відкласти розвиток автоматизованих архівних систем до вироблення професійно узгоджених правил архівного опису». Більша частина роботи з архівними стандартами в США будувалася на чолі з університетськими архівістами, особливо із великих наукових бібліотек, які бачили величезний потенціал у використанні автоматизованої бібліографічної мережі. Вони одразу виробляли MARC-сумісний формат архівного опису та правила каталогізації, для того щоб брати участь у цих мережах. Підсумком цього стала розробка формату USMARC AMC (USMARC Format for Archival and Manuscripts Control) для опису рукописних та архівних матеріалів і правил опису архівних, персональних і рукописних документів (Archives, Personal Papers, and Manuscripts, APPM), узгоджених з англо-американськими правилами каталогізації [14].

Однак, незважаючи на описані відмінності між канадським і американським підходами до автоматизації архівної справи, між ними є багато спільного. Обидві групи дослідників згодні, що архівний опис повинен мати ієрархічну структуру й будуватись від загального до конкретного, тобто опис більш загальних одиниць зберігання (фонди, колекції, групи,

серії) має передувати будь-яким спробам опису архівних матеріалів на рівні елементів опису.

Крім того, визначення формату USMARC AMC як міжнародного засобу комунікації в обміні інформацією призвело до того, що канадські правила відповідають міжнародному стандартному бібліографічному опису (ISBDs), що робить їх сумісними, як з форматом MARC, так і англо-американськими правилами каталогізації (Anglo-American Cataloguing Rules, AACR). Канадські правила архівного опису (Rules for Archival Description, RAD) також відображають канадські архівні традиції, які можна визначити як Total Archives («Архів усього»). Це підхід, у рамках якого архівні установи, на відміну від європейських або американських архівів, не розрізняються за своїми правилами на державні, урядові або приватні архіви. Таким чином, RAD має комплексний характер, містить правила для опису від фондів до його частин, незалежно від форми матеріалу, створених окремими особами або юридичними особами, що діють у державному або приватному секторі. За аналогією, як канадські архівні традиції можна охарактеризувати як «Архів усього», так і RAD можна охарактеризувати як Total Description («Опис усього»), що дає змогу використовувати RAD для опису будь-яких видів архівних документів, груп, колекцій, фондів і забезпечення необхідних пошукових точок доступу [15].

Канадські правила архівного опису (Rules for Archival Description, RAD) базуються на канадській архівній традиції. У межах цієї традиції мета укладання описів архівних матеріалів визначається як ідентифікація, розкриття контексту й змісту архівних матеріалів, що має сприяти їхній доступності для користувачів.

Отже, конкретними цілями архівного опису, на яких базується стандарт RAD, є забезпечення доступу до архівних матеріалів через опис матеріалів; сприяння розумінню архівних матеріалів через розкриття змісту, контексту і структури документів; встановлення зв'язків між архівними матеріалами на основі документування всього ланцюжка надходжень, розміщення, обставин створення і використання [16]. Система RAD заснована на тому, що кожен архівний документ є частиною групи і пов'язаний з усіма іншими документами в цій групі, а головною функцією створення опису архівного матеріалу є укладання довідкового апарату який забезпечує:

- ідентифікацію походження, дати та місця створення, кількісних і фізичних характеристик архівних матеріалів;
- надання інформації про особу або установу, що причетна до створення документа;

– надання інформації про зміст документа.

Організація описів матеріалів ґрунтується на багаторівневому принципі, що формується за такими основними правилами: обов'язковий перехід опису від загального до приватного; включення тільки тієї інформації, яка належить до рівня, на якому матеріал описується; запобігання повторам і дублюванням інформації; забезпечення зв'язків між ієрархічними рівнями подання матеріалів.

Розглянемо більш детально головні принципи, яким підпорядковано RAD, уточнені та конкретизовані в новій версії стандарту 2008 р. [17].

Архівний опис, заснований на принципі поваги фонду (respect des fonds).

Принцип «поваги фонду» (*respect des fonds*), або принцип походження (*principe de provenance*), пов'язаний з організацією документів у межах фонду за принципом походження і з недробністю фонду, – фундаментальний у вітчизняному та канадському архівознавстві. Недотримання цього принципу призводить до утворення безлічі тематичних, видових та інших колекцій, серій або зборів документів, що практикується в архівній справі ряду країн, створює реальні труднощі не тільки у вирішенні багатьох термінологічних питань, а й призводить до руйнування організації фондів архівів, створених з документів, що належать до одного фондоутворювача [18].

Опис відображає розташування документів у фонді.

Упорядкування інтелектуальних та/або фізичних процесів виявлення масивів архівних документів відбувається відповідно до прийнятих архівних принципів. Опис включає в себе створення точного представлення архівних матеріалів. Визначення, зіставлення, аналіз і систематизація інформації про архівний матеріал, які служать його ідентифікації і поясненню його змісту, мають відбуватись у межах загальної архівної системи. Опис будь-якої одиниці матеріалу має відображати його унікальне місце в загальному порядку.

Рівень опису матеріалів відповідає рівню упорядкування матеріалу.

Інформація, представлена на кожному рівні опису, має бути відповідною цьому рівню. Наприклад, недоцільно подавати докладну інформацію про зміст справ в описі фондів. Крім того, не бажано, щоб опис окремих документів повторював інформацію, представлену на більш високих рівнях багаторівневого опису. Щоб уникнути повторення, забезпечують загальну інформацію на більш високому рівні підпорядкування матеріалів.

Рівні організації та опису матеріалів представляють собою ієрархічну систему.

Рівні опису визначаються відповідно до архівної моделі, прийнятої в Канаді: фонд (підфонд), серія (підсерія), справа, документ (див. рисунок). Розташування архівних матеріалів являє собою ієрархічну систему рівнів, які відображають інтелектуальне та/або фізичне розташування документа. Стандарт RAD визначає такі рівні упорядкування архіву: фонд (*fond*), серія (*series*), справа (*file*) і документ (*item*).

Фонд: усі документи незалежно від форми та носія, які органічно створила або накопичила й використовувала конкретна людина, сім'я або юридична особа в процесі життя, діяльності та функціонування.

Серія: документи, створені та збережені відповідно до системи реєстрації як єдине ціле, тому що вони в результаті накопичення мають таку саму функцію, форму, предмет або через інші відносини, що впливають з їхнього створення, одержання або застосування.

Справа: згрупована одиниця матеріалів, що упорядкована для поточного використання творцем або в процесі архівного розташування, оскільки вони належать до того ж предмета, активності або угоди.

Документ: найменша інтелектуальна одиниця зберігання.

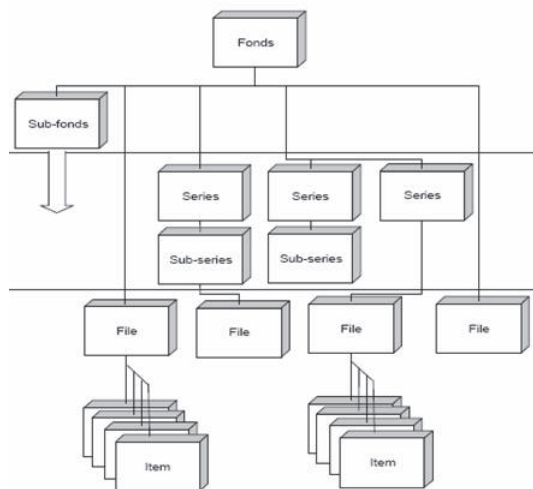

Рис. Ієрархічна система впорядкування архівних фондів Канади

Кожен рівень організації має відповідний рівень опису. Рівні можуть бути пов'язані один з одним за відносинами ціле – частина. Наприклад, фонди можуть складатися із серій, які, у свою чергу, можуть складатися зі справ. Багаторівневий опис включає отримання багатьох взаємопов'язаних описів документів, як цілого, так і його частин. Цей стандарт, однак, також визнає, що не всі рівні є необхідними. З іншого боку, у деяких випадках можуть знадобитися додаткові рівні (тобто фонди або серії можуть бути ще більш детально розділені). Точна кількість рівнів упорядкування архівних матеріалів завжди була предметом професійних дебатів. Рівні упорядкування та опису залежать від походження й природи матеріалу, а також потреб установи, яка їх зберігає. Наприклад, фонди можна поділити на суб-фонди, а також серії можна поділити на підсерії або навіть підпідсерії.

Опис архівних матеріалів відбувається після завершення їхнього упорядкування.

Опис матеріалів у хронологічному порядку має проводитись після завершення упорядкування матеріалів і визначення їхнього розташування у фонді. Проте слід розуміти, що опис є динамічним процесом, а саме інформація може записуватися, уточнюватися і посилюватися на багатьох етапах керування архівним фондом. Наприклад, основна описова інформація може бути записана ще на початковому етапі, задовго до того, як матеріал буде остаточно розташований у фонді. Таким чином, більш доречно сказати, що опис відображає поточний стан розташування матеріалів і може бути змінений у результаті подальшої архівної активності.

Архівний опис базується на принципах багаторівневості.

Принцип означає, що мають бути описані не лише верхні рівні, а й частини архівного фонду. Чотири рівні опису пов'язані таким чином, що нижні рівні є частиною цілого й визначення більш низьких рівнів опису можливе лише відносно їхнього місця в більш високому рівні ієрархії. Методика багаторівневого опису передбачає ідентифікацію частин і цілого в декількох описових записах та обов'язкове подання інформації щодо порядку, у якому представлені описи, відносин між описами частин і описом цілого.

Відносини між рівнями опису мають бути чітко вказані.

Опис цілого і його частин мають бути представлені у вигляді ієрархічної структури, що показує зв'язок між ними. Для кожної одиниці архівного фонду має бути визначений рівень її опису і зв'язки з вищою одиницею опису. Описова система має бути здатна визначати і підтримувати зв'язок між усіма рівнями опису.

Архівні описи мають бути представлені від загального до приватного.

Водночас фактична робота з упорядкування й опису може відбуватися в будь-якому порядку, відповідно до правил архівної установи, представлення описового запису має бути доступно в описовій системі на найвищому рівні ієрархії, перш ніж перейти до наступного рівня. Іншими словами, опис на рівні справ або документів не може бути представлений без опису більшої агрегації матеріалів. За правилами цього стандарту, опис може початися на рівні фонду або серії.

Архівний опис здійснюється за єдиними правилами для всіх архівних матеріалів незалежно від їхньої форми й носіїв.

Різні носії і формати матеріалів, звичайно, потребують різних правил для опису їхніх особливостей. Для звукозапису, наприклад, може знадобитися інформація про швидкість відтворення, для фотографій – про роздільну здатність і колір. Однак для архівних матеріалів, наданих різними формами і носіями інформації, правила архівного опису одночасно мають бути загальними для всіх архівних документів і враховувати особливості всіх носіїв інформації.

Принципи опису особових фондів і фондів юридичних осіб мають бути однаковими.

Документи, які є продуктом функціонування і діяльності організацій, можуть відрізнятися за принципами упорядкування, предметом, формою тощо від тих, які виникають у результаті діяльності окремих осіб або сімей. Хоча є вагомі причини, щоб розрізняти їх в організації роботи архівного сховища, принципи архівного опису мають бути застосовані однаковою мірою як до матеріалів, створених окремими особами, так до документів колективів та організацій.

Творці архівних матеріалів, а також творці самих документів повинні бути обов'язково описані.

Із принципу походження (*respect des fonds*), який має фундаментальне значення для організації та опису архівних матеріалів, випливає, що творець архівних матеріалів має бути обов'язково описаним. Крім того, функціонування і діяльність фондоутворювача, які привели до створення архівних матеріалів, мають також бути описані. Стандартні точки доступу мають передбачати посилання не тільки на первинного творця, а й на відносини між наступними творцями. Наприклад, частина реорганізованої установи, що є правонаступником попередньої структури. Цей стандарт містить у собі правила надання всієї цієї інформації на послідовній основі.

У 2001 р. Канада і США ініціювали Цільову групу з архівного опису (Canada-U. S. Task Force on Archival Description, CUSTARD) з метою вивчення потенціалу узгодження архівних описових стандартів у Північній Америці. Ця ініціатива показала значні розбіжності в підходах канадської та американської архівної практики. Після завершення роботи CUSTARD у 2003 р. документи спільного проекту лягли в основу стандарту «Архівний опис: стандарт опису змісту» (Describing Archives: A Content Standard, DACS). У 2004 р. було здійснено видання другої редакції стандарту RAD2. У процесі обговорення RAD2 взяли участь тисячі архівних фахівців Канади, що виявило значну розбіжність у думках різних консультантів. Випуск RAD2 мав на меті гармонізацію цих розбіжностей та узгодження канадського стандарту із Загальним міжнародним стандартом архівного опису [General International Standard Archival Description, ISAD (G)], розробленим у США в 1999 р. [19].

У 2008 р. відбувся ще один перегляд основних підходів до архівного опису в Канаді, у тому числі переглянутий варіант правил містить опис матеріалів на рівні колекцій. Станом на кінець 2008 р. національні архівні бази даних інформаційної мережі Канади агрегують понад 55 тис. описів архівних матеріалів на рівні фондів і колекцій.

Отже, унікальний досвід Канади показав можливість узгодження всіх можливих типів архівного опису та відображення цих можливостей у міжнародних стандартах. У Канаді багато років працюють декілька груп архівістів за значної фінансової підтримки з боку канадського уряду, які досягли значних успіхів. Канадські архівні установи зробили істотні інвестиції в міжнародні та національні RAD, що покращило стандартизацію архівних описів і сприяло поліпшенню доступу користувачів до архівних фондів.

Список використаних джерел

1. ISAD (G) : Загальний міжнародний стандарт архівного описування : схвалено Комітетом з дескриптивних стандартів, Стокгольм, Швеція, 19–22 верес. 1999 р. / пер. та укр. версія Г. В. Папакіна ; Державний комітет архівів України ; Український НДІ архівної справи та документознавства. – 2-е вид. – К., 2001. – 48 с.

2. ISAAR (CPF) : Международный стандарт по созданию архивных авторитетных записей для организаций, лиц и семей : принят Комитетом по стандартам описания, Канберра, Австралия, 27–30 окт. 2003 г. : [перевод с английского] / гл. ред. пер. Е. Д. Жабко. – 2-е изд. – СП : ФГБУ

«Президентская библиотека им. Б. Н. Ельцина», 2011. – 247 с. – (Стандарты ИСА).

3. EAD : кодированное архивное описание. Библиотека тегов. Версия 2002 / гл. ред. пер. Е. Д. Жабко. – СПб. : ФГБУ «Президентская библиотека им. Б. Н. Ельцина», 2011. – 337 с. – (EAD Технический документ ; № 2).

4. MARC 21 Format for Bibliographic Data [Electronic resource] // Library of Congress. – Mode of access: <http://www.loc.gov/marc/>. – Title from the screen.

5. *Хенсен С.* Архіви, особові фонди та рукописні зібрання: До правил уніфікованої каталогізації архівних та рукописних документів (1989) / пер. Л. В. Шаріпової // Нац. архівна інформ. система «Архівна та рукописна україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Вип. 1. Інформатизація архівної справи в Україні: Сучасний стан та перспективи : зб. наук. пр. – К., 1996. – С. 225–259. Публікується за: *Hensen S.* Archives, Personal Papers and Manuscripts. – Washinton : LC, 1989. – 96 p.

6. Принципи архівного опису (перший перероблений варіант), затверджений спеціальною комісією зі стандартів опису, Мадрид, Іспанія, 1992 р. / Секретаріат Комісії МРА зі стандартів опису. Оттава, лютий 1992 р. ; [пер. Л. В. Шаріпової, Л. А. Дубровіної] // Нац. архівна інформ. система «Архівна та рукописна україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Вип. 1. Інформатизація архівної справи в Україні: Сучасний стан та перспективи : зб. наук. пр. – К., 1996. – С. 261–271.

7. *Шаріпова Л. В.* Зарубіжна анотована бібліографія з питань уніфікації та стандартизації архівної каталогізації / упоряд. Л. В. Шаріпова, Л. А. Дубровіна // Там само. – С. 272–301.

8. *Папакін Г. В.* Загальний міжнародний стандарт архівного описування ISAD(G) та перспективи його впровадження в Україні (на прикладі фамільного фонду Скоропадських ЦДІАК) // Архіви України. – 2001. – № 4–5. – С. 3–24.

9. Canadian Council of Archives [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cdncouncilarchives.ca/>. – Title from the screen.

10. Association of Canadian Archivists [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.archivists.ca>. – Title from the screen.

11. Rules for Archival Description (RAD) [Electronic resource] // Canadian Council of Archives. – Mode of access: <http://www.cdncouncilarchives.ca/archdesrules.html>. – Title from the screen.

12. Toward Descriptive Standards: Report and Recommendations of the

Canadian Working Group on Archival Descriptive Standards // Bureau of Canadian Archivists. – Ottawa : Bureau of Canadian Archivists, 1985. – 192 p.

13. *Radford-Grant C.* A Study of a Voyage: Developing Archival Descriptive Standards in Canada from 1987–1996 / C. Radford-Grant. – Toronto (Canada) : University of Toronto, 2007. – 194 p.

14. Standards for Archival Description: A Handbook / The Society of American Archivists (SAA) [Electronic resource]. – 1994. – Mode of access: <http://www.archivists.org/catalog/stds99/index.html>. – Title from the screen.

15. *Hayworth K. M.* The Voyage of RAD: From the Old World to the New // Archivaria. – 1993. – 35 (Spring). – P. 55–63.

16. *Wendy M. D.* Advancing Archival Description: A Model for Rationalizing North American Descriptive Standards / M. D. Wendy, M. H. Kent // Archives and Manuscripts. – 1997. – Vol. 25, N 2. – P. 204.

17. Rules for Archival Description (RAD) [Electronic resource] // Canadian Council of Archives. – 2008. – Revised version. – Mode of access: http://www.cdncouncilarchives.ca/rad/radcomplete_july2008.pdf. – Title from the screen.

18. *Олевская М.* К вопросу о становлении отечественного архивоведческого терминоведения и о подготовке первых многоязычных терминологических словарей / М. И. Олевская // Вестн. Православ. Свято-Тихоновского гуманит. ун-та. – 2008. – Вып. 3. – С. 85–104. – (Серия III: Филология).

19. Rules for Archival Description. Second Edition. RAD2 [Electronic resource] // Canadian Council of Archives, Canadian Committee on Archival Description. – 2004. – Mode of access: <http://www.aefp.org.es/NS/Documentos/NormasDescriptivas/RADv2%282004%29.pdf>. – Title from the screen.